

Łódź, 21.04.2022 r.

Prof. dr. hab. Zofia Wysokińska
Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Gaczyńskiej
p.t: *Cele Zrównoważonego Rozwoju a polski sektor naftowy.*

Scenariusze i dynamika zmian

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Alojzego Nowaka oraz dr hab. Grzegorza
Tchorka

W recenzowanej pracy doktorskiej, Autorka podejmuje bardzo aktualny i zasługujący na przeprowadzenie pogłębionej analizy i oceny temat, jakim są kierunki rozwoju sektora naftowego w Polsce w kontekście strategii zrównoważonego rozwoju, w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu społeczno-gospodarczym.

Należy podkreślić, że rozprawa doktorska opiera się na 181 pozycjach bogatej bibliografii, głównie polsko- anglojęzycznej, w skład której wchodzi zarówno monografie, publikacje naukowe w czasopismach, raporty i analizy, akty prawne i dokumenty instytucji europejskich, strony internetowe oraz inne materiały i publikacje tematyczne. Dodatkowo należy podkreślić, że analiza jakościowa tych źródeł została przeprowadzona bardzo rzetelnie i skrupulatnie, co w odniesieniu zwłaszcza do konieczności przeprowadzenia pogłębionej analizy raportów i dokumentów oraz materiałów źródłowych, zasługuje na szczególnie wysoką ocenę.

Recenzowana praca doktorska składa się z 4 rozdziałów, wstępu i zakończenia. Do zweryfikowania tezy pracy, hipotez i znalezienia odpowiedzi na postawione pytania badawcze, wykorzystane zostały prawidłowo metody badawcze takie jak: analiza opinii ekspertów, metoda opisowa, analiza statystyczna, badania porównawcze, analiza materiałów źródłowych, w tym: dokumentów i raportów z urzędów z instytucji europejskich, urzędów centralnych i regionalnych oraz empirycznych badań własnych Autorki w firmach sektora naftowego w Polsce.

Głównym celem rozprawy jest sformułowanie rekomendacji, dotyczących ścieżek rozwoju dla polskich rafinerii w kontekście rosnącego znaczenia koncepcji zrównoważonego

rozwoju, która ma istotny wpływ na przyszłą strukturę surowców energetycznych i determinuje przyszłość sektora naftowego, jako jednego z kluczowych dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Polski. Należy więc zdecydowanie podkreślić doniosłość i aktualność podjętego w rozprawie problemu badawczego i jego znaczenia dla praktyki gospodarczej.

Autorka, bazując na metodzie pogłębionych badań jakościowych, sformułowała w niniejszej pracy następujące pytania badawcze:

1. Jakie trendy będą miały największy wpływ na kształtowanie sektora naftowego na świecie do roku 2050?
2. Jak wdrożenie koncepcji zrównoważonego rozwoju wpłynie na sektor naftowy?.
3. Jakie szanse i zagrożenia dla polskich rafinerii wynikają z zachodzących zmian rynkowych?
4. Czy cele strategiczne polskich rafinerii wpisują się w prognozowane kierunki rozwoju sektora naftowego?.
5. Jakie kierunki rozwoju sektora naftowego w Polsce należy wyznaczyć aby realizować Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ (na lata 2016-2030) przy zachowaniu konkurencyjności polskich rafinerii?.

W celu uzyskania odpowiedzi na powyżej postawione pytania badawcze, zrealizowano projekt badawczy, którego schemat przedstawiony został we wstępie do niniejszej rozprawy doktorskiej w postaci 3-częściowej. Obejmuje on bowiem: 1. bazę teoretyczną projektu, 2. budowę scenariuszy opartych na badaniach, wykorzystujących metodę delficką (Delphi Study) oraz wynikającą z niej prezentację opracowanych scenariuszy w postaci optymistycznej, pesymistycznej i najbardziej prawdopodobnej, 3. wnioski i rekomendacje oparte na wynikach analizy porównawczej dla wytyczenia strategicznych kierunków rozwoju dla polskich rafinerii w kontekście wpływów *Celów Zrównoważonego Rozwoju-SDG-s* na przyszły kształt sektora naftowego¹.

Na niniejszą rozprawę składają się 4 rozdziały pracy oraz wstęp i zakończenie. W rozdziale pierwszym przedstawiony został sektor naftowy w perspektywie historycznej, co miało na celu zobrazowanie jak powstawał, co wpływało na jego rozwój i strategiczną rolę w gospodarce oraz zidentyfikowanie cech charakterystycznych tego sektora.

W rozdziale drugim poddano analizie rosnący wpływ polityki ekonomicznej i regulacji prawnych na sektor naftowy, w kontekście idei zrównoważonego rozwoju i wynikającej z niej presji na zaostrzenie polityki klimatycznej i wsparcie na rzecz wykorzystania paliw

¹ Projekt badawczy autorki został oparty głównie na publikacji D. Jelemniaka (red), p.t. *Badania jakościowe. Podejścia i teorie*,. Warszawa, PWN, 2012.

niskoemisyjnych, w tym również uwzględnienia zasad gospodarowania złożami węglowodorów.

Bazowym rozdziałem niniejszej rozprawy doktorskiej jest rozdział trzeci, w którym, w badaniach wykorzystana została metoda scenariuszowa i w oparciu o nią wskazane zostały czynniki, które miały największy wpływ na kształt i funkcjonowanie sektora naftowego na świecie w kontekście realizacji zobowiązań do realizacji *Celów Zrównoważonego Rozwoju*. Autorka podjęła udaną próbę udowodnienia w niniejszym rozdziale, które z prognozowanych trendów są pochodną *SDG-s* i jak wdrożenie tych koncepcji wpłynie na sektor naftowy.

Pozytywnie oceniam wybór zastosowanej metody scenariuszowej, która umożliwiła Autorce przeprowadzenie kompleksowej analizy czynników ekonomicznych, politycznych, regulacyjnych i społecznych, jakie mogą wpłynąć na kształt sektora naftowego w Polsce w przyszłości. Metoda ta, opierająca się na ocenach ekspertów, pozwoliła bowiem zarówno na gruntowną analizę mechanizmów rządzących sektorem naftowym, jak i na sformułowanie kluczowych determinant warunkujących jego rozwój. Ocenione przez Autorkę czynniki mogą stanowić podstawę do opracowania strategii przedsiębiorstw działających w sektorze naftowym, w kontekście ich zdolności do osiągnięcia Celów Zrównoważonego Rozwoju.

W rozdziale czwartym- kluczowym rozdziale niniejszej rozprawy, zaprezentowana została charakterystyka rynku naftowego w Polsce w ujęciu historycznym, z uwzględnieniem prognoz konsumpcji paliw. Skonfrontowano również prognozy rozwoju sektora naftowego w świecie z trendami mającymi miejsce w Polsce. Analizie poddane zostały strategie rozwoju polskich rafinerii, ze szczególnym uwzględnieniem zachodzących procesów fuzji i przejęć w polskim sektorze naftowym. Autorka przeprowadziła tu wyczerpującą analizę strategii rozwoju polskich koncernów naftowych na tle zachodzących zmian rynkowych. W tym celu dokonała zestawienia celów strategicznych dwóch grup kapitałowych działających w sektorze naftowym w Polsce -Grupy ORLEN i Grupy LOTOS, w oparciu o cele strategiczne tych spółek zdefiniowane do roku 2022. Z opracowanego przez Autorkę materiału wynika, że obie rafinerie mają w swoich strategiach planowaną dywersyfikację dostaw surowca oraz wydobycie ze złóż o niskim poziomie ryzyka. Obie firmy ukierunkowane są na prowadzenie projektów poszukiwawczo-wydobywczych we współpracy z innymi podmiotami. Autorka podkreśla, że obie spółki uwzględniły w celach strategicznych do roku 2022, potrzebę zaangażowania w projekty innowacyjne, w tym także związane z wykorzystaniem paliw niskoemisyjnych i wdrażaniem innowacyjnej struktury paliw, co wychodzi naprzeciw wytycznym Unii Europejskiej w kontekście realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Autorka umiejscowiła te rozważania w założeniach Polityki Energetycznej Polski do roku 2040, która wyznacza kierunki rozwoju sektora energii z uwzględnieniem zadań do realizacji w perspektywie krótkookresowej. Według słusznej oceny Autorki, kluczowe znaczenie ma dywersyfikacja dostaw ropy i gazu, rozbudowa infrastruktury sieciowej, rozwój odnawialnych źródeł energii, jak również poprawa efektywności energetycznej a także wdrożenie energetyki jądrowej. Można więc zgodzić się z Autorką, że zapisy Polityki Energetycznej Polski do roku 2040 stanowią przełożenie Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ i UE na polskie warunki.

Autorka dostrzega również szczególną wagę, wprowadzenia Narodowego Celu Wskaźnikowego (NCW) czyli minimalnego udziału biokomponentów i innych paliw odnawialnych zużytych we wszystkich rodzajach transportu w ogólnej ilości paliw ciekłych i biopaliw, zużywanych w ciągu roku kalendarzowego w transporcie drogowym i kolejowym, liczonego według wartości opałowej, który to obowiązek został wprowadzony dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z 23 kwietnia 2009 roku.

Cenną częścią niniejszej rozprawy doktorskiej jest pogłębiona i szczegółowa analiza oraz ocena procesu przejęć i fuzji, mających miejsce w polskim sektorze energetycznym w kontekście zalecanej strategii Zrównoważonego Rozwoju i obowiązujących do osiągnięcia do roku 2030 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Punktem wyjścia do takiej analizy i oceny jest warunkowa zgoda Komisji Europejskiej udzielona PKN ORLEN w lipcu 2020 roku na przejęcie Grupy LOTOS.

Autorka przedstawia tu wyważone argumenty ekonomiczne na rzecz zarówno tej fuzji jak i przeciw niej oraz analizuje szanse i zagrożenia dla realizacji strategii zrównoważonego rozwoju w polskim sektorze naftowym, wynikające z połączenia obu rafinerii. Podkreślone zostały tu szczególnie większe możliwości dostępu do kapitału i zaangażowania w projekty wpisujące się w *Krajowe Inteligentne Specjalizacje*, w tym w kapitałochłonne projekty infrastrukturalne.

Autorka wykazała również w niniejszej rozprawie, że cele strategiczne polskich rafinerii uwzględniają zadania wynikające z Celów Zrównoważonego Rozwoju, takie jak: dywersyfikacja surowcowa, zaangażowanie w projekty poszukiwawczo - wydobywcze, unowocześnianie instalacji, pogłębianie stopnia konwersji i zwiększanie uzysku produktów wysokomarżowych, zaangażowanie w projekty poprawiające efektywność energetyczną, rozbudowywanie infrastruktury (w tym budowy punktów szybkiego ładowania samochodów i stacji tankowania wodorem), rozwój paliw niskoemisyjnych (LNG, wodór, produkcja biopaliw) oraz rozwijanie działalności badawczo - rozwojowej przy wsparciu funduszy

innowacyjności opartych o model *venture capital* i we współpracy z uznanymi ośrodkami badawczymi.

Autorka wskazuje jednak również, że koncepcja połączenia PKN ORLEN i Grupy LOTOS przy założeniach wynikających z warunków Komisji Europejskiej, oznaczać może kierunek odwrotny w stosunku do celów strategicznych obu spółek, co stoi w sprzeczności do strategii zrównoważonego rozwoju polskiego sektora naftowego a realizacja tego przedsięwzięcia może osłabić konkurencyjność polskiego sektora naftowego.

Wysoko oceniam w niniejszej rozprawie doktorskiej podsumowujący rozważania pojęte w niniejszej pracy podrozdział 4.7. Autorka opracowała w nim w formie tabelarycznej rekomendacje dla sektora naftowego w Polsce, analizując i oceniając: najbardziej prawdopodobne scenariusze, skutki dla sektora naftowego w naszym kraju, obecne i przewidywane trendy w Polsce, w kontekście zmian zachodzących na rynkach światowych (w tym na rynku europejskim) oraz możliwy wpływ tych zmian na polski rynek naftowy.

Kontekst ten wykorzystany został do opracowania rekomendowanych kierunków strategicznych dla polskich rafinerii, przy uwzględnieniu najbardziej prawdopodobnego scenariusza rozwojowego, w warunkach malejącego potencjału rynków europejskich oraz potrzeby większej, niż dotychczas, koncentracji na rynku krajowym.

Autorka podkreśla, że polskie rafinerie rozpoczęły już prace badawczo-rozwojowe aby spełnić do roku 2030 wymogi Celów Zrównoważonego Rozwoju, jednak zwraca tu uwagę, że skuteczność tych działań wymaga przede wszystkim realizacji innowacyjnych projektów międzybranżowych.

Podsumowując własne rezultaty wykonanych badań, Autorka stwierdza, że wyniki analizy scenariuszowej (scenariusza najbardziej prawdopodobnego) potwierdziły, że cele strategiczne polskich rafinerii zdefiniowane przed rozpoczęciem procesu połączenia i przy założeniu funkcjonowania dwóch odrębnych, badanych w pracy podmiotów, w znacznym stopniu wpisują się w trendy, jakie będą zachodziły w sektorze naftowym do roku 2050 a także uwzględniają podstawowe wymogi Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Należałoby postawić jednak kluczowe pytanie, czy połączenie obu firm może przynieść ostatecznie skutek pozytywny czy wręcz odwrotny do oczekiwanego, co niestety zagrażałoby obniżeniem konkurencyjności polskiego sektora naftowego w Europie?. Odpowiedź na tak postawione pytanie może stanowić punkt wyjścia do dalszych badań Autorki, zwłaszcza w kontekście pojawienia się nowych wyzwań dla polskiego sektora paliwowego w okresie wojny w Ukrainie.

Stwierdzam, że w zakończeniu rozprawy doktorskiej Autorka udzieliła odpowiedzi na

wszystkie postawione we WSTĘPIE pytania badawcze. Najważniejszym, w mojej opinii, było podsumowujące stwierdzenie, że podstawowym wyzwaniem przed jakim stoją rafinerie, to bardzo duża zmienność rynku, wahania cen surowców i produktów naftowych, co oznacza wzrost ryzyka w planowaniu i realizowaniu projektów inwestycyjnych. Autorka podkreśliła również, że zmiany w przemyśle naftowym będą w dużym stopniu wynikiem polityki klimatycznej i realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju. Są to bowiem kluczowe czynniki definiujące przyszłość sektora i wpływające na decyzje dotyczące realizowanych projektów badawczo - rozwojowych. Wymogi środowiskowe będą bowiem narzucały producentom paliw konieczność realizacji inwestycji poprawiających efektywność energetyczną, jakość paliw i zastosowanie paliw niskoemisyjnych.

Podsumowując, stwierdzam, że praca doktorska mgr Katarzyny Gaczyńskiej jest bardzo wartościowym dziełem, podejmującym tematykę bardzo aktualną, opartym na zarówno własnych badaniach Autorki jak i na analizie wyników badań zawartych w obszernej polsko i obcojęzycznej literaturze przedmiotu, w tym w materiałach i raportach polskich oraz regionalnych instytucji europejskich, Wybór zarówno metody badawczej przez Autorkę, jak i znajomość warsztatu naukowego oraz rzetelność prowadzonych badań nie budzi zastrzeżeń.

Sformułowane wnioski i rekomendacje końcowe odpowiadają na realizację postawionego w niniejszej rozprawie doktorskiej celu. Stwierdzam również, że Autorka udzieliła satysfakcjonujących odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Rozprawa została napisana poprawnym językiem, dane statystyczne i wyniki analiz przedstawione są w uporządkowanych tabelach i za pomocą licznych wykresów.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Agnieszki Gaczyńskiej pod tytułem „*Cele Zrównoważonego Rozwoju a polski sektor naftowy. Scenariusze i dynamika zmian*”, spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 pkt. 1 i 6 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (DZ.U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595 z późn.zm.).

Wniosuję do Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Warszawskiego o dopuszczenie rozprawy doktorskiej do publicznej obrony.

Ze względu na aktualność podjętej tematyki pracy jak i jakość oraz wartość przeprowadzonych analiz, wniosuję o skierowanie niniejszej rozprawy doktorskiej do nagrody.

